

คำอธิบายกฎหมายปกครอง

โดย

หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)

(ต่อจากปีที่ ๔ เล่ม ๑๑)

ภาค ๒

การทำงานในทางปกครอง

เราได้ทราบแล้วว่า การที่มนุษย์ จะรวบรวมกัน อยู่ เป็น หมู่คณะได้ ก็จำเป็นต้องมีการปกครอง ปัญหาต่อไปจึงมีว่า การปกครองนั้น มีการทำงานอย่างใด บ้าง ซึ่งเมื่อ ประกอบ กัน แล้ว จะ ทำ ให้ มนุษย์ ดำรงอยู่ได้ โดย ความ สุข สม บูรณ์ และ การ ประกอบการทำงาน ใน ทาง ปกครอง จะ ต้อง อาศัย การ กระทำอย่างใดบ้าง

ในภาคนี้จะได้ แบ่งออก เป็น ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะ ๑ ว่าด้วยการกระทำในทางปกครอง

ลักษณะ ๒ ฆะนิตต่าง ๆ แห่ง การงานในทางปกครอง

ลักษณะ ๑

การกระทำในทางปกครอง

เพื่อ ประกอบ การงาน อันเป็นวัตถุ ที่ ประสงค์ แห่ง การปกครอง การปกครองย่อมต้องอาศัยซึ่งการกระทำ (กรรม) การกระทำของทางปกครองนี้อาจเป็น การกระทำโดยการแสดงเจตนาในทางปกครอง (acte administratif) และ การกระทำชนิดอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการแสดงเจตนาแต่ เป็น การปฏิบัติวัตถุแห่งการปกครอง (acte matériel) เช่น การสอนนักเรียน สร้างถนน การกระทำชนิดนี้เกี่ยวข้องกับเทคนิคเป็นส่วนมาก แต่การกระทำโดยการแสดงเจตนาของฝ่ายปกครอง (acte administratif) ย่อมเกี่ยวข้องกับกฎหมายซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

การกระทำโดย การแสดงเจตนา ของ ฝ่าย ปกครองนั้น อาจเป็นได้ดังนี้

- ๑ การกระทำสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป
- ๒ การกระทำสำหรับเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะราย

หมวด ๑

การกระทำสำหรับบุคคลทั่วไป

การกระทำชนิดนี้ เกี่ยวด้วยการออกคำสั่ง คำ บังคับ สำหรับบุคคลทั่วไป

คำสั่งคำบังคับนี้อาจมีได้จาก อำนาจทั้ง ๓ ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ

๑ คำสั่งคำบังคับของผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจนิติบัญญัติหรืออำนาจออกกฎหมายคำสั่งชนิดนี้ในประเทศสยามได้ออกเป็นแบบพระราชบัญญัติ

๒ คำสั่งคำบังคับแห่งอำนาจตุลาการได้แก่คำพิพากษา คำสั่งคำบังคับของศาล (ให้ดูคำอธิบายธรรมศาสตร์ในตอนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาว่าคำพิพากษาของศาลจะเป็นกฎหมายหรือไม่ และจะบังคับบุคคลทุกๆ คนได้เพียงไร)

๓ คำสั่ง คำบังคับแห่งอำนาจบริหารบัญญัติหรืออำนาจธุรการ ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจบริหารบัญญัติหรือธุรการ จะออกคำสั่ง และคำบังคับได้ ก็แต่ภายในเงื่อนไขอันจำกัด เพราะอำนาจนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ปฏิบัติการให้ เป็นไป ตามอำนาจนิติบัญญัติ จะออกคำสั่งคำบังคับ นอกเหนือ หรือแข่งขันแย้งซึ่ง อำนาจนิติบัญญัติไม่ได้

ต่อไปนี้จะ ได้ แยก กล่าว ถึงคำสั่ง คำบังคับแห่ง อำนาจบริหารบัญญัติโดยสังเขป

ส่วน ๑

คำสั่งคำบังคับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใน ฐานที่ได้ทรงพระราช
อำนาจบริหารบัญญัตินี้ ได้ทรงตราบทกฎหมายที่เรียกว่าพระ
ราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด ประกาศกระแสพระบรม
ราชโองการ

บทที่ ๑

พระราชกฤษฎีกา

พระราช กฤษฎีกา เป็น บท บริหาร บัญญัติ ซึ่ง ไซ้ บัง คับ
ราษฎร ห้วนไป พระราชกฤษฎีกา นี้ อาจ ออกโดย อาศัย
อำนาจพระราชบัญญัติที่ประกาศให้ ไซ้ แล้วก็ได้ เช่น พระ
ราชกฤษฎีกาจัดวางทางรถไฟสายต่าง ๆ ที่ได้ ออกโดยอาศัย
อำนาจ พระราชบัญญัติ จัดการ วาง ทางรถไฟ และ ทางหลวง
หรืออาจออกโดยอาศัยหลักกฎหมาย ซึ่งไม่ได ประกาศ เป็น
ลวดลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น พระราชกฤษฎีกาให้ ไซ้ บท
บัญญัติ แห่งประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์

ในประเทศ สยาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุด จะทรงตราคำสั่งตํายังคัมภีร์ของอำนาจชนิดใดก็ได้ แต่พระราชกฤษฎีกาซึ่งได้ออกโดยเนื่องจากกฎหมายที่ยังไม่ได้ประกาศ เป็นลายลักษณ์อักษร นั้นมีลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติมาก ข้อสำคัญที่ควรสังเกตก็คือว่า พระราชบัญญัตินั้นได้ออกโดยอำนาจนิติบัญญัติ เพราะฉะนั้น จึงจะมีข้อความที่เป็นหลักสำคัญ ส่วนพระราชกฤษฎีกาได้ออกโดยอำนาจการบริหารบัญญัติ จึงเป็นอุปกรณ์ของหลักสำคัญ อันได้ออกโดยพระราชบัญญัติ

บทที่ ๒

พระราชกำหนด

พระราชกำหนด เป็นบทบริหาร บัญญัติคล้ายกับพระราชกฤษฎีกา แต่โดยมาก พระราชกำหนดเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องแก่บุคคล หรือ ข้าราชการบางจำพวก เช่น พระราชกำหนดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย

แต่ในกาลก่อนๆ มาพระราชกำหนดมีลักษณะดังเช่น

พระราชบัญญัติ ก็ได้ เช่นพระราชกำหนดอาชญากรรมกระทำ
ผิดสัญญา ร.ศ. ๑๑๗

บทที่ ๓

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ

เป็นข้อความซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ ทรง
บอกกล่าวแก่ราษฎรในโอกาสพิเศษ มีอาทิ ในคราว
ประกาศสงคราม พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่บรรดาซึ่งใช้ได้แก่เจ้านายและ
ข้าราชการในพระราชสำนัก ซึ่งมีปัญหาว่าจะใช้แก่บุคคล
อื่นๆ ได้เพียงไรบ้าง ?

ส่วนที่ ๒

การกระทำของเสนาบดี

เสนาบดีอาจบัญญัติ คำสั่ง คำบังคับ สำหรับบุคคลทั่วไป
ได้หลายประเภท คือ

- ๑ กฎเสนาบดี
- ๒ ประกาศเสนาบดี
- ๓ ข้อบังคับเสนาบดี

บทที่ ๑

กฎเสนาบดี

คือ บทบัญญัติซึ่งได้ออกโดยเสนาบดี เพื่อรักษาการให้
เป็น ไป ตาม พระ ราช บัญญัติ ของ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า
อยู่หัว เสนาบดีจะพึงมีอำนาจออกกฎได้ก็ต่อเมื่อพระราช
บัญญัตินั้น ๆ ได้ให้อำนาจไว้ และการออกกฎเสนาบดีนั้น
จะต้องไม่เป็นการนอกเหนือพระราชบัญญัติที่เสนาบดี
ได้รับอำนาจ หรือกฎเสนาบดีได้ออกขึ้นเพื่อเป็นการ
แข่งขันต่ออำนาจนิติบัญญัติก็ใช้ไม่ได้ เช่นเสนาบดีไม่มี
อำนาจที่จะกำหนดโทษจำคุกผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎเสนาบดี

อนึ่งยังมีปัญหาต่อไปถึงเรื่องแบบแห่งกฎเสนาบดีว่าจะ
ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือไม่

อนึ่งมีข้อที่ควรสังเกตว่า ถ้าเสนาบดีได้ออกโดยอ้าง
พระบรมราชานุญาตให้ใช้เป็นกฎหมายแล้ว เสนาบดีอาจ
ที่จะกำหนดโทษผู้กระทำผิดได้ ดังเช่นกฎเสนาบดีว่าด้วย
ที่กุศลสถานชะนิตศาลเจ้า พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีปัญหามา
สู่ศาลฎีกาว่า กฎเสนาบดินี้จะพึงใช้ลงโทษผู้กระทำการขัด
ขึ้นได้หรือไม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระ
ราชวินิจฉัยว่า “กฎเสนาบดินี้ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำการ
ขัดขึ้นได้ เพราะได้ออกโดยอ้างพระบรมราชานุญาต”
จึงมีผลเหมือนดังบทบัญญัติที่ได้ ออกโดย พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๘ ถึง ๒๕๑
พ.ศ. ๒๔๖๖ และปัญหายังมีต่อไปว่า กฎเสนาบดีฉบับนี้
จะมีลักษณะเป็นกฎเสนาบดีตามธรรมดาหรือมีลักษณะเป็น
พระราชบัญญัติแต่เรียกชื่อผิดไปว่าเป็น กฎเสนาบดี

บทที่ ๒

ประกาศเสนาบดี

“คือข้อความที่เสนาบดีได้แจ้งให้ราษฎรทราบถึงระเบียบ

หลักเกณฑ์ที่เสนาบดีได้วางไว้เพื่อปฏิบัติตาม บทบัญญัติ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เช่นประกาศเสนาบดี
กระทรวงพาณิชย์ใช้พระราชบัญญัติซึ่งดวงวัดในตำบลต่างๆ
ซึ่งบังคับให้ผู้เป็นเจ้าของเครื่องซึ่งดวงวัดตามวิธีเมตริกนำ
ไปให้เจ้าพนักงานสำรวจและทำการให้คำรับรอง

อนึ่งประกาศเสนาบดีอาจเป็นข้อความที่เสนาบดีได้
แจ้งให้ราษฎรทราบถึงระเบียบแห่งกิจการเพื่อปฏิบัติตาม
กฎเสนาบดี เช่นประกาศเสนาบดีกำหนดตั้งคลังออมสิน
เหล่านี้ เป็นต้น

บทที่ ๓

ข้อบังคับเสนาบดี

เสนาบดีอาจออกข้อบังคับอันเป็นบทบัญญัติซึ่งเกี่ยว
แก่การวางระเบียบในกระทรวงที่เสนาบดีได้บังคับบัญชา

ส่วนที่ ๓

การกระทำของพนักงานอื่น ๆ

นอกจากเสนาบดีพนักงานอื่น ๆ หรือสภาใด ๆ มีอำนาจที่จะวางระเบียบข้อบังคับโดย อาศัย อำนาจจาก กฎหมาย ซึ่งเป็นข้อบังคับสำหรับบุคคลทั่วไป (แต่การกระทำสำหรับเฉพาะบุคคลมีบัญญัติว่า เจ้าพนักงานจะออกคำสั่งบังคับโดยอาศัยหลักกฎหมายที่มีได้ จัดเขียนได้เพียงไร ให้ดูต่อไปในหมวดที่ ๒)

ตัวอย่างสภาที่ได้รับอำนาจ จาก พระราช บัญญัติให้ออกข้อบังคับได้ เช่น ข้อบังคับมารยาตร์ทนายความว่าด้วยเครื่อง แต่งกาย สุภาพ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งได้ตราไว้โดย เนติบัณฑิตสภา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๘

หมวด ๒การกระทำสำหรับ ฉะเพาะบุคคลหรือฉะเพาะราย

การกระทำชะนิตนี่ย่อมใช้ได้ฉะเพาะบุคคลหรือฉะเพาะรายเท่านั้น หาใช่เป็นคำสั่งค้ำบังคับโดยทั่วๆ ไปไม่ การกระทำชะนิตนี่ย่อมเกี่ยวแก่การที่จะปฏิบัติตามกฎหมายจะเป็นโดยกฎหมายได้บัญญัติไว้ให้การปกครองต้องกระทำตั้งนั้นตั้งนี้ หรือให้อำนาจแก่การปกครองที่จะใช้ดุลยพินิจได้เป็นเรื่องๆ ไป เราอาจแยกการกระทำชะนิตนี่ย่ออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

- การกระทำฝ่ายเดียว
- ๒ การกระทำหลายฝ่าย

ส่วนที่ ๑

การกระทำฝ่ายเดียว

การกระทำฝ่ายเดียวหมายความว่า การที่อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการได้กระทำโดยสมัครใจแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่มีความประสงค์ตรงกันเสมือนดังในเรื่องสัญญา หรือในเรื่องนิติกรรมหลายฝ่าย การกระทำฝ่ายเดียวนี้อาจจะเทียบได้คล้ายกับในเรื่องนิติกรรม ฝ่ายเดียวตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การกระทำฝ่ายเดียวอาจมีได้ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑

คำสั่ง

คำสั่งหมายความว่า การห้ามไม่ให้กระทำหรือการบังคับให้กระทำอันเป็นคำสั่งของพนักงานฝ่ายปกครอง คำสั่งของเจ้าพนักงานนั้นถ้ามิได้มีบทกฎหมายบัญญัติลงโทษผู้ฝ่าฝืนไว้เป็นประการอื่นแล้ว ผู้ฝ่าฝืนก็อาจรับโทษตามกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา ๓๓๘ ข้อ ๒ ซึ่งมีความว่า

ผู้ใดขัดขืนไม่กระทำตามคำสั่ง หรือ บังคับ อัน ชอบด้วย

กฎหมายที่เจ้าพนักงานชั้นหนึ่งชั้นใดส่งมานั้น ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษชั้น ๓ (โทษชั้น ๓ คือ สถานหนึ่งจำคุกไม่เกิน ๑๐ วัน สถานหนึ่งปรับไม่เกิน ๕๐ บาท สถานหนึ่งทั้งจำทั้งปรับเช่นว่านี้ด้วยกัน ให้คู่มาตรา ๓๓๒)

ปัญหาในเรื่องนี้มีอยู่ว่า ชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึงความถึงกฎหมายที่ขีดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือจะรวมทั้งกฎหมายที่ไม่ได้ขีดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย ในเรื่องนี้จะต้องพิจารณาว่า คำว่าชอบอ้างต่างกับคำว่าขัดกับกฎหมาย ถ้าหากว่าใช้คำว่าขัดกับกฎหมาย การใดที่กฎหมายไม่ห้ามไว้ เจ้าพนักงานก็อาจออกคำสั่งได้ เพราะฉะนั้นความเห็นในเรื่องนี้จึงยังแตกต่างกันอยู่

บทที่ ๒

การอนุญาตให้กระทำการ และการยกเว้นภาระหรือหน้าที่

การกระทำเหล่านี้ย่อมเนื่องจากมีบุคคลร้องขอขึ้น ต่างกันในเรื่องคำสั่งดังกล่าวในบทที่ ๑ และต่างกันในเรื่องการกระทำหลายฝ่าย เพราะเหตุว่าในเรื่องนี้แม้การกระทำ

ของพนักงานฝ่ายปกครองจะเกิดขึ้น จากการ ที่มี บุคคลร้อง
ขอก็ตาม แต่การร้องขอนั้นไม่ใช่เป็นคำเสนออันมีลักษณะ
เหมือนตั้งในเรื่องสัญญา

การอนุญาตให้กระทำการมิได้เมื่อบุคคลร้อง ขอกระทำ
การสิ่งใด ซึ่ง กฎหมายได้ บัญญัติ ห้ามไว้ นอก จาก จะได้รับ
อนุญาตของพนักงานฝ่ายปกครอง ส่วนการยกเว้นภาวะ
หรือหน้าที่ซึ่งกฎหมายบังคับให้กระทำ เช่นในเรื่องภาวะ
อากร เป็นต้น

บทที่ ๓

การก่อให้เกิด เปลี่ยนแปลง ระเบียบซึ่งสิทธิ หรือหน้าที่ หรือฐานะในกฎหมาย

การกระทำประเภทนี้อาจ เกี่ยว แก่ ข้าราชการ อย่างหนึ่ง
และอาจเกี่ยวแก่เอกชนอื่น ๆ อีกอย่างหนึ่ง

การกระทำอันเกี่ยวแก่ข้าราชการเช่น การตั้ง เลื่อน
ตำแหน่ง หรือโยกย้าย หรือการออกจากราชการ ได้มี
หลักเกณฑ์อันเกี่ยวด้วย ข้าราชการ ตาม ที่ได้ ศึกษา มา แล้ว
ส่วนการ กระทำอันเกี่ยวแก่เอกชนอื่น ๆ อาจมิได้ เช่น

ในเรื่องรับจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม หรือ การจดทะเบียนบริษัทร้าง หรือการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่โดยประการอื่น ๆ

การกระทำของฝ่ายปกครองตั้งว่าสมควรสังเกตว่า ในบางเรื่องพนักงานฝ่ายปกครองจำต้องกระทำ แต่ในบางเรื่องพนักงานปกครองอาจใช้ดุลยพินิจได้ การใดที่พนักงานฝ่ายปกครองจำต้องกระทำหรืออาจใช้ดุลยพินิจได้นั้น ก็จำต้องพิจารณาถึงบทกฎหมายอันเกี่ยวแก่เรื่องนั้น ๆ

แต่ปัญหาอาจมีได้อันเกี่ยวกับในคดีปกครองว่า ถ้าพนักงานฝ่ายปกครองไม่กระทำในสิ่งที่ตน ต้อง กระทำ หรือ ใช้ดุลยพินิจโดยไม่ชอบ เอกชนจะมีทางแก้ อย่างไรบ้าง ในเรื่องนี้จะได้กล่าวต่อไปในภาคที่ห้าด้วยคดีปกครอง

บทที่ ๕

การกระทำฝ่ายเดียวชนิดอื่น ๆ

นอกจากการกระทำฝ่ายเดียวที่สำคัญตั้งได้กล่าว มาแล้ว ฝ่ายปกครอง ยัง อาจ ที่ จะ กระทำ อย่าง อื่น ๆ ได้อีก หลาย ชนิด เช่นการรับรองสำเนา ทะเบียนคนเกิดคนตาย การรับรองลายมือชื่อ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนที่ ๒

การกระทำหลายฝ่าย

การกระทำหลายฝ่ายอาจมีได้ เช่น ฝ่ายปกครองได้ทำสัญญากับเอกชนชนิดอื่น ๆ ให้รับเหมากระทำการ หรือขายพัสดุสิ่งของให้แก่ฝ่ายปกครอง สัญญาเช่นนี้ก็ควรต้องถือหลักเหมือนตั้งสัญญาในกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ เพราะเหตุที่ในประเทศไทยมิได้มีศาลปกครองเป็นพิเศษ และการที่แยกสัญญา ออก เป็น สัญญาใน กฎหมาย เอกชน และ สัญญาใน กฎหมาย ปกครอง จึง ไม่ สู้ มี ประโยชน์ นัก ส่วนการที่จะบังคับฝ่ายปกครองให้ปฏิบัติตามสัญญาทุกข้อ ทุกกระทงจะได้หรือไม่นั้น ย่อมเกี่ยวแก่ในคดีปกครอง แต่อย่างไรก็ตามเอกชนที่ทำสัญญากับฝ่ายปกครองนั้น อาจที่จะใช้สิทธิไม่ชำระหนี้ได้ เมื่อฝ่ายปกครองยังมีได้ชำระหนี้เสมือนตั้งในเรื่องสัญญาต่างตอบแทน ให้ดูผลแห่งหนี้ส่วนที่ว่าด้วยการไม่ชำระหนี้ตาม ประมวล กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ ๒

ใน บาง ประเทศ ฝ่ายปกครอง ซึ่งได้แยกออกเป็น นีติบุคคลต่าง ๆ ตั้งเช่นเทศบาลอาจที่จะทำนิติกรรมร่วมระวางเทศบาลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป เช่นทำข้อตกลงว่าจะทำการไฟฟ้าหรือการประปาร่วมกัน ซึ่งถ้าจะเทียบกับข้อตกลงระวาง ประเทศ แล้ว ก็คล้าย กับสัญญาระวาง ประเทศตกลงกระทำการสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งร่วมกันในระวางประเทศ

ส่วนที่ ๓

หลักทั่วไปในการที่จะอาศัยพิจารณาว่า
การกระทำของฝ่ายปกครองจะได้หรือไม่?

- ๑ บุคคลผู้กระทำมีอำนาจ
- ๒ วัตถุประสงค์ไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือ ชอบด้วย กฎหมาย
- ๓ ได้มีการแสดงเจตนา
- ๔ แบบ

ในเรื่องแบบนี้ จะ ต้อง กระทำ ตาม ที่ กฎหมาย ได้ บังคับ เช่น ในบางเรื่องอาจจะต้องกระทำด้วยขีดเขียน แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้บังคับอาจจะกระทำด้วยปากเปล่า หรือบางที่ อาจที่จะกระทำด้วยอาณัติสัญญา เช่น อาณัติสัญญาของ ตำรวจ เป็นต้น

ลักษณะ ๒

ชนิดต่าง ๆ แห่งการงานในทางปกครอง

การศึกษาถึงชนิดต่าง ๆ แห่งการงานของฝ่ายปกครอง ย่อมกระทบถึงปัญหาสำคัญที่ว่าฝ่ายปกครองมีหน้าที่จะต้องกระทำการประเภทใดบ้าง

ความเห็นในเรื่องนี้ แยกต่างกันอยู่มากหลายซึ่งอาจจัดแบ่งออกได้ดังนี้

ความเห็นที่ ๑ เห็นว่าฝ่ายปกครองมีหน้าที่กระทำเฉพาะ กิจการซึ่ง จำเป็นเพื่อ บำรุง และ รักษาความ สงบเรียบร้อยเท่านั้น เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอาณาจักร การป้องกันอาณาจักร การจัดการรักษา รัฐสมบัติส่วน กิจ การใน ทาง เศรษฐกิจ และ กิจการ ที่เกี่ยวกับ บำรุง หรือ เพิ่มพูน ความ สมบูรณ์ ของ ราษฎรนั้น จะต้องปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เหตุฉะนั้นหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ตามความเห็นนี้ จึงอยู่ใน วงจำกัด รัฐใดถือ ลัทธินี้ ย่อมมีนามสมญา ว่า รัฐตำรวจ (Etat-gendarme)

ความเห็นที่ ๒ ตามความเห็นนี้ ฝ่ายปกครอง นอกจากมีหน้าที่ดังที่กล่าวในความเห็นที่ ๑ แล้ว ยังมีหน้าที่เพิ่ม

ความสุขสมบูรณ์ให้แก่ราษฎร เช่นการเศรษฐกิจบาง
 ชนิดรัฐจะต้องเข้า แชกแซงหรือเข้าเป็นเจ้าของทำการเอง
 การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอาจจะเกิดมีการแก่งแย่ง
 ผลสุดท้ายใครมีกำลังใน ทางทรัพย์สินก็จะมีชัยชนะแก่ผู้ขัด
 สน มีผู้ให้นามสมณรัฐ ที่ชื่อ ลัทธินี้ว่ารัฐ ผู้สงเคราะห์
 (Etat-providence)

ผู้สอนเห็นว่า ในทุกวันนี้เกือบจะกล่าวได้ว่าแทบทุก
 ประเทศรัฐได้เข้าเกี่ยวข้องกับ ทางเศรษฐกิจ ส่วนการ
 เกี่ยวข้องมากหรือน้อยก็สุดแล้วแต่ความนิยม ของประเทศ
 นั้น ๆ แม้แต่ใน ประเทศสยามก็ จะเห็นได้ว่ามีโรงงาน
 หรือการเศรษฐกิจบางอย่างซึ่งรัฐบาลได้ทำเอง หรือได้
 เข้าแทรกแซง

เหตุฉะนั้นการ งานในทางปกครอง อาจจัดแบ่ง ออกได้
 เป็นสองประเภทดังนี้

ประเภทที่ ๑ การงานซึ่งฝ่ายปกครองกระทำโดยจำเป็น
 เพื่อป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย

ประเภทที่ ๒ การ งาน ซึ่ง ฝ่าย ปกครอง กระทำ เพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะและความเป็นอยู่ ความสมบูรณ์ของ
 ราษฎร

หมวดที่ ๑

การงานซึ่งฝ่ายปกครอง กระทำโดยจำเป็นเพื่อ การป้องกัน

และรักษาความสงบเรียบร้อย

การงานเหล่านี้มีอาทิคือ

- ๑ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอาณาจักร
- ๒ การป้องกันอาณาจักร
- ๓ การจัดการรักษารัฐสมบัติ

ฉีก่อนที่ ๑

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอาณาจักร

การรักษา ความ สงบ เรียบร้อยนี้ ศัพท์ใน ภาษา ฝรั่งเศส เรียกว่า “ โปลิซ ” Police ซึ่งเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยใน ทาง ปกครอง อย่าง หนึ่ง (Police administration) และการรักษา ความสงบ เรียบร้อยในทาง อรรถคดี อีกอย่าง หนึ่ง (Police Judiciaire)

การรักษาความสงบเรียบร้อยในทางปกครองมีวัตถุประสงค์ที่ประสงค์ไปในทางป้องกันมิให้เกิดความ ไม่สงบ เรียบร้อยยอม

เกี่ยวแก่ฝ่ายปกครองโดยแท้ แต่การรักษาความสงบเรียบร้อยในทาง อรรถคดีมี วัตถุประสงค์ไปใน ทางปราบ การกระทำอันเกิดขึ้นซึ่งผิดต่อกฎหมาย หรือนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อย การนี้ย่อมเกี่ยวในทางยุติธรรม จึงได้เรียกกันในภาษาฝรั่งเศสว่า Police Judiciaire ซึ่งแปลเป็นไทยได้ว่า “ ตำรวจยุติธรรม ” ในบางประเทศ เช่น ใน ประเทศ ฝรั่งเศส การ รักษา ความสงบ เรียบร้อยใน ทาง อรรถคดีหรือทางตำรวจยุติธรรม ตกเป็นหน้าที่ของผู้รักษาอัยการซึ่งขึ้นต่อผู้รักษายุติธรรม เป็นผู้ควบคุมบัญชาการ และมี พนักงานฝ่าย ปกครองเช่นตำรวจนครบาล หรือตำรวจจรเป็น ผู้ช่วยเหลือ

อนึ่งในประเทศที่มีประมวลวิธีพิจารณาความอาชญา ได้บัญญัติถึงการซึ่งเรียกโดยย่อว่า ตำรวจยุติธรรมนี้ไว้ในประมวลนั้นด้วย เช่นการไต่สวน ชั้นสุทร เหล่านี้จะเห็นได้ชัดว่าเกี่ยวแก่วิธีสบัญญัติ คือเป็นวิธีที่จะใช้ว่าการกระทำผิดได้เกิดขึ้นจนถึงพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด

แต่ใน ประเทศ สยาม การรักษา ความ สงบ เรียบร้อย ทั้ง สองประเทศได้ ระคน ปั่นกันอยู่ในฝ่ายปกครอง และมีก

จะถือกันว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยในทาง อรรถคดี เป็นหน้าที่ สำคัญยิ่ง ดัง จะเห็นได้ใน หน้าที่ กรมการ อำเภอกว่าเมือง เมื่อความเข้าใจและปฏิบัติกัน เป็น ดั่งนี้ ใน ประเทศ สยาม การสอนกฎหมายปกครองใน ประเทศ สยาม ก็ จะต้องเพิ่ม คำอธิบายโดยสังเขปเกี่ยวแก่การสืบสวนไต่สวน คดีไว้ด้วย ซึ่งต้องนับว่าเป็นเหตุ พิเศษ ฉะเพาะ ประเทศ สยาม เท่านั้น (ผู้สอนต้อง ออกตัวว่าคำ ของผู้ สอน อธิบาย ฉะเพาะ เรื่อง สืบ สวน ไต่ สวนนี้ แปรกต่าง คำ อธิบาย กฎหมาย ปกครองของหลายประเทศคือจะเอาสิ่งที่จัดว่าเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาชญาเข้ามาคล่าไว้ด้วย อันนอกขอบแห่งกฎหมายปกครองอยู่บ้าง)

บทที่ ๑

การรักษาความสงบเรียบร้อยในทางปกครอง

ตอนที่ ๑

ข้อความทั่วไป

การรักษาความสงบ เรียบร้อยในทางปกครอง หรือเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Police administrative แปลตามตัวว่า ตำรวจปกครองนั้นเกี่ยวแก่การที่จะป้องกันมิให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ซึ่งต่างกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในทาง อรรถคดี ซึ่ง เป็นการ กระทำ เพื่อนำตัวผู้ที่กระทำผิดให้ต้องรับโทษตามกฎหมาย

ศัพท์คำว่าสงบเรียบร้อย (Ordre public) ได้เคยใช้มาแล้วในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำนี้ใน ทาง กฎหมาย ปกครอง ศาลปกครองในประเทศฝรั่งเศส เคยตีความหมายว่าเกี่ยวแก่การรักษาความสงบ การคุ้มครองความปลอดภัยอันจะเกิดขึ้นจากบุคคล หรือจากทรัพย์สินของบุคคล หรือเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ ขอให้เทียบดูพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗

มาตรา ๕๓ ถึง ๑๐๐ ซึ่งว่าด้วยการป้องกันภัยอันตราย ของ
ราษฎร และการรักษาความสงบในท้องที่ ว่าด้วยการป้องกัน
โรคภัย

ข้อ ๑ การกระทำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย

การกระทำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย นี้ก็ย่อมเกี่ยว
แก่การบังคับซึ่งอาจเป็นการบังคับให้กระทำหรือให้ละเว้น
กระทำ การบังคับนั้นอาจกระทำต่อสิ่งเหล่านี้

๑ กระทำต่ออิสสรภาพแห่งมนุษย์ชน ซึ่งอาจเป็น
ได้ เช่นกระทำต่อร่างกายมีเป็นต้นว่าการจับกุม กักขังผู้
ที่ก่อความไม่สงบเรียบร้อย ซึ่งมีใช่เป็นการจำคุก การ
กักขังนี้จะต้องกระทำเท่าที่กฎหมายอนุญาตให้

การ บังคับ ให้บุคคลบาง ประเภท ต้อง ให้แพทย์ ตรวจ
เช่นในเรื่องหญิงนครโสเภณี ดูพระราชบัญญัติป้องกัน
หญิงโสณฺจโรคร ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๒๒-๒๖-๒๗

การบังคับให้ ฉีดยาหรือปลุกใจทรพิศม์ ดูพระราช
บัญญัติระงับโรคระบาด พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๕ และดู
พระราชบัญญัติจัดการ ป้องกันไข้ทรพิศม์ พ.ศ. ๒๔๕๖

การ บังคับให้ อยู่ในที่ ใดที่หนึ่งหรือไม่ให้เข้าไปในที่ใด

ที่หนึ่งเช่นในขณะที่เกิดโรคระบาด ดูพระราชบัญญัติ
ระงับโรคระบาดมาตรา ๓ ข้อ ๓ และ ๕

การบังคับให้เข้าช่วยป้องกันอันตราย เช่นในเรื่อง
หน้าที่ราษฎร ซึ่งจะต้อง ช่วย กำกับผู้ใหญ่บ้านและเพาะกาล
หรือในเรื่องซึ่งต้องถูกเกณฑ์ให้ถางพง ล้อมรั้ว ซ่อมแซม
บ้านเรือน ดูพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นมาตรา ๕๕
ถึง ๕๗

อนึ่ง การกระทำต่อร่างกาย เช่น การใช้อาวุธ เข้าทำต่อ
ผู้ที่ก่อความไม่สงบ เรียบร้อย หรือ การ ทำร้าย ต่อ ร่าง กาย
ด้วยประการอื่น ฝ่ายปกครองจะต้องกระทำโดยระมัดระวัง
ไม่ให้ เกินจากขอบแห่งกฎหมาย ในเรื่องนั้น่าชม ฝ่าย
ทหารที่ได้บัญญัติถึงการใช้อาวุธ เมื่อ ฝ่ายพลเรือนได้
ขอให้ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย ให้ดูข้อบังคับว่าด้วย
ระเบียบราชการทหารประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๔๖๑ ข้อ ๒๑๗,
๒๑๘ ที่จะกล่าวต่อไปข้างหน้า -

๒ กระทำต่อเคหะสถานของมนุษย์ชน เช่นการเข้าไป
ในเคหะสถานเพื่อตรวจค้น (การรักษาความสงบเรียบร้อย
ในทางอรรถคดีซึ่งเกี่ยวกับการตรวจค้นของกลาง)

ในเวลาใช้กฎอัยการศึก ฝ่ายทหารอาจที่จะเข้าอาศัย หรือกระทำการอันเกี่ยวแก่เคหะสถานของมนุษย์ชนตามที่บัญญัติไว้ในกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๘-๕-๑๓

๓ กระทำแก่ทรัพย์สินแห่งมนุษย์ชน เช่นการยึด ทรัพย์สินอันอาจก่อให้เกิด มีภัยอันตราย หรือความไม่สงบเรียบร้อย ในเวลาใช้กฎอัยการศึก (ให้ดูกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐-๑๑-๑๒)

ข้อ ๒ หลักที่จะต้องระลึกในการใช้อำนาจรักษาความสงบเรียบร้อย

เราจะเห็นได้จาก ที่ได้กล่าวในตอนต้น ถึงสิทธิแห่ง มนุษย์ชน โดยทั่วไป ว่ามนุษย์ มีอิสระที่จะทำการอันใดได้ตามความพอใจ แต่ ถ้าหากปล่อยให้มนุษย์ ไร้ความ อิสสรภาพนี้โดยไม่จำกัดแล้ว การกระทำตามอิสรภาพ ของคนหนึ่ง อาจ จะ เป็นการ รบกวน ต่ออีกคนหนึ่งหรือต่อ มหาชน เหตุฉะนั้นเพื่อป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อย สิทธิแห่ง มนุษย์ ชนจึงจำต้อง ถูกจำกัด โดยการกระทำ ของ ฝ่ายปกครอง การจำกัด สิทธิแห่งมนุษย์ชนเป็น ข้อยก เว้นจากหลักในเรื่องสิทธิแห่งมนุษย์ชน เหตุฉะนั้น การใช้อำนาจในเรื่องนี้ จึงต้องอยู่ภายในวงเขตต์ดังนี้

๑. การจำกัดอิสรภาพจะต้อง มีกฎหมาย อนุญาตไว้
(ปัญหาที่ว่า กฎหมายนี้จะเป็นกฎหมายที่ชัดเจนไว้หรือไม่)

๒. การจำกัดอิสรภาพต้อง เป็นไป เพียงเท่า ที่จำเป็น
แต่การรักษาความสงบเรียบร้อย ศาสตราจารย์โอดา แห่ง
มหาวิทยาลัยเกียวโตได้อธิบายความข้อนี้ไว้ว่า จะต้อง
ต้องระลึกลับกัอันมีใจความดังนี้

ก. การใช้อำนาจ จะควร ใช้ต่อ ภัยอันตราย อัน เกิดขึ้น
จริง และมีลักษณะที่จะก่อการไม่สงบเรียบร้อย (การจับ
สงสัยควรระวังให้มาก)

ข. แม้ว่าความไม่สงบเรียบร้อยจะเกิดขึ้นก็ดี แต่หามุ
กณจะทนการนี้ได้ โดยไม่ต้องใช้ อำนาจ หรือซึ่งถ้าใช้
อำนาจขึ้นแล้วก็จะ เกิด ผลร้าย ยิ่ง ขึ้น กว่าการไม่ใช้ อำนาจ
ก็ควรงดการใช้ อำนาจดีกว่า ซึ่งต้องพิจารณาตามกาลเทศะ

ค. การใช้ อำนาจจะต้องพิจารณาให้พอดีกับ ภัยอันตราย
ที่จะเกิดขึ้น ไม่ควรให้รุนแรงเกินไป

๓. การใช้ อำนาจรักษาความสงบ เรียบร้อย ต้อง กระทำ
ต่อผู้ที่กระทำผิดจริง ๆ เหตุฉะนั้นการจับกุมไม่ควรที่จะ
จับราษฎรรวมกันมาหลาย ๆ คนแล้วเลือกหาผู้กระทำผิดใน

ภายหลัง (วิธีที่เรียกกันว่า “เหวี่ยงแห”)

๔ การรักษาความสงบเรียบร้อยต้องเป็นไปเพื่อมหาชน ฝ่ายปกครอง จะเข้า เกี่ยวข้องใน กิจการ ของ เอกชนไม่ได้ หรือใน กิจการ ภายใน บ้าน เรือน ของ เอกชน ก็ไม่ได้ เช่น เดียวกัน นอกจากกฎหมายจะอนุญาตไว้เป็นพิเศษ หรือ การกระทำภายในบ้านเรือนเป็นผิดต่อกฎหมายอาญา

ข้อ ๓ วิธีใช้อำนาจรักษาความสงบเรียบร้อย

การใช้อำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยอาจมี ๒ วิธี คือ

• วิธีสามัญ

๒ วิธีวิสามัญ

• วิธีสามัญ

ได้แก่การใช่วิธีตามเวลาปกติ และผู้ใช้อำนาจเป็นผู้ ที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในเวลาปกติ หรือจะเรียก โดยย่อ ๆ ว่า ผู้ที่ใช้อำนาจเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน เช่น กรมการอำเภอ ดำรงเป็นต้น (ให้ดูระเบียบอำนาจบริหาร ดังที่ได้กล่าวในตอนต้น)

๒ วิธีวิสามัญ

ได้แก่การใช่วิธีรักษาความสงบเรียบร้อยในเวลาที่มี

เหตุการณ์พิเศษ และเมื่อผู้ที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในเวลาปกติไม่มีกำลังพอจะจัดการ บังคับ รักษา ความสงบเรียบร้อยได้ วิธีวิสามัญนี้มีเป็นต้นว่า

- ก. การเรียกทหารออกช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน
- ข. การใช้กฎอัยการศึก

ก. การเรียกทหารออกช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

ให้ดูข้อบังคับว่าด้วยระเบียบราชการทหารประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๔๖๑ ภาคที่ ๑๓ ว่าด้วยการเรียกทหารออกช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ข้อ ๒๑๒ ถึง ๒๒๑

กรณีทหารออกช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

ข้อ ๒๑๒ เมื่อกำลังฝ่ายตำรวจไม่สามารถจะรักษาความสงบเรียบร้อยได้แล้ว จึงให้เรียกทหารออกช่วยได้ในกิจการดังจะบ่งไว้เป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑ สำหรับการดับเพลิง การรักษาทรัพย์สมบัติเนื่องจากการไฟไหม้ หรือน้ำท่วม หรือภัยพิบัติอย่างอื่น

ในจังหวัดพระนครโดยฉะเพาะทหารบก ต้องปฏิบัติในเรื่องการเพลิงไหม้ตามแบบ ประเพณีซึ่งมีมาแต่โบราณไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนในมณฑลหัวเมืองถ้าที่ใดสามารถจะ

จัดทหารช่วยดับเพลิงได้ ก็ควรจัดช่วย

๒ สำหรับจับนักโทษซึ่งหนี หรือจับ ผู้ร้าย หรือ ผู้กระทำความผิดอย่างอื่น ๆ เมื่อปรากฏว่านักโทษหรือผู้กระทำความผิดนั้น ๆ รวมกันเป็นจำนวนมาก และมีอาวุธต่ออาจต่อสู้ อย่างเข้มแข็ง

๓ สำหรับระงับเหตุ เมื่อมีการ กำเริบ ขนาดใหญ่ในหมู่พลเมือง หรือมีการรวมกันขัดขืนแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ผู้ปกครองท้องถิ่น

๔ สำหรับระงับการกำเริบในที่ชุมนุม

ผู้มีอำนาจเรียก

ข้อ ๒๑๓ ในการที่จะเรียกทหารออกทำการตามความในข้อ ๒๑๒ นั้น ในกรุงเทพมหานครเป็นสิทธิของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยที่จะเรียกได้ โดยที่ทำความตกลงกับเสนาบดีกระทรวงกลาโหมในมณฑลกรุงเทพ พระมหานคร อุปราชเรียกได้จากผู้บัญชาการมณฑลทหารบกภายในเขตที่ตั้งตนปกครอง (เวลานี้ไม่มีอุปราช) สมุหเทศาภิบาลเรียกได้จากผู้บัญชาการมณฑลทหารบกภายในมณฑลซึ่งตนปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกได้จากผู้บังคับการทหารบกภายในจังหวัดซึ่งตนปกครอง

โอกาสที่จะเรียก

ข้อ ๒๑๓ (วรรค ๒) การเรียกนั้นทำได้ต่อเมื่อเกิดเหตุขึ้นแล้วและปรากฏแล้วว่า ลำพัง แต่ เจ้าหน้าที่ ฝ่าย พลเรือนไม่สามารถระงับเหตุได้ แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ซึ่งมีสิทธิเรียกทหารได้นั้น มีสิทธิขอร้องให้ทหารเตรียมตัวล่วงหน้าไว้ก่อนได้

วิธีเรียก

ข้อ ๒๑๕ (ตอนต้น) ในการเรียกทหาร ออกช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนผู้เรียกต้องแจ้งให้ชัดว่า เรียกสำหรับช่วยในการอย่างไร ต้องการกำลังเท่าใดและบอกเรื่องราวอย่างอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเข้าใจการณ์ได้แจ่มแจ้ง

การปฏิบัติของฝ่ายทหารที่ได้รับคำขอร้อง

ถ้า คำขอร้องให้ ทหารเตรียมตัว ตั้ง กล่าว ใน ข้อ ๒๑๓ วรรค ๒ ฝ่ายทหารต้องปฏิบัติตามข้อ ๒๑๕ ซึ่งมีความว่า 'เมื่อได้รับคำขอร้องให้ทหารเตรียมตัวตั้งว่าไว้ข้างบนนี้ ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร ต้องจัดกองทหาร เวรขึ้นในกรม

ต่าง ๆ เตรียมพร้อมเสมอ ที่จะออกทำการได้ไม่ว่าเวลาใด และสั่งให้พลทหารนั้นประจำกอง กับ ถ้า เห็นจำเป็นก็ให้ส่ง หมู่ตรวจ หรือ หมู่ลาดตระเวนออกตรวจตราการด้วย”

ถ้า คำของ ร้อง เป็น คำร้อง ให้ ช่วย กระทำ การ รักษา ความสงบเรียบร้อยฝ่ายทหารจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

ข้อ ๒๑๕ (ตอนท้าย) เมื่อผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารได้ทราบคำสั่งแจ้งโดยละเอียดแล้ว จึงกำหนดกำลังและเหล่าชนิดทหารให้เหมาะสมตามที่ตนเห็นสมควรและต้องกำหนดให้นายทหาร ผู้ใด ผู้หนึ่ง รวม กัน บังคับบัญชาทหาร ซึ่งไปทำการช่วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนนั้นโดยแน่ชัด

ข้อ ๒๑๖ เมื่อ ทหาร ได้ มา ถึง ที่ ซึ่ง เกิด เหตุ แล้ว และ เจ้าหน้า ที่ ฝ่าย พล เรือ น เห็น ว่า จำ ต้อง ใช้ กำลัง ทหาร เป็น แน่นนอน ก็ ให้ มอบ งาน แก่ ผู้ บังคับ กอง ทหาร ต่อ นั้น ไป ผู้ บังคับ บัญชา ฝ่าย ทหาร เป็น ผู้ อำนวย กิจ การ ทุก อย่าง เจ้าหน้า ที่ ฝ่าย พล เรือ น ต้อง กระทำ การ ทุก ประการ (ให้ สังเกต ว่า ต่าง กัย การ ใช้ กฎ อัย ยการ ศึก ซึ่ง ถ้า เขต ใด ได้ ใช้ กฎ อัย ยการ ศึก เจ้าหน้า ที่ ฝ่าย ทหาร มี อำนาจ เหนือ เจ้าหน้า ที่ ฝ่าย พล เรือ น ทุก ตำแหน่ง รวมทั้ง อำนาจ ตลาการ ด้วย ให้ ดู คำอธิบาย ว่า ด้วยการ ใช้ กฎ อัย ยการ ศึก ซึ่ง จะ กล่าว ต่อ ไป)

ข้อ ๒๑๗ ทหารจะใช้ อาวุธได้ ตามกำหนด ดังต่อไปนี้
 ก. เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนได้มอบงานให้แล้ว และ
 เมื่อได้ประกาศแล้ว ๓ ครั้งว่าทหารจะใช้ อาวุธ

๑) สำหรับบังคับ ผุ่ชน ซึ่งมีวุฒุกันกระทำการนั้นให้
 กระจายออก

๒) สำหรับปราบ ผุ่ชนซึ่งก่อกวนการเคลื่อนที่ของ กอง
 ทหาร

ข. ถ้า ผุ่ชนซึ่งก่อการร้าย หรือนักโทษได้ เริ่ม สู้รบกับ
 ทหารก่อนก็ดี ทำร้ายร่างกายแก่บุคคลใด ๆ เห็นปรากฏชัด
 ก็ดี ทำลายทรัพย์สินสมบัติ ก็ดี หรือทำการขัดขวาง มิให้
 ทำการจับกุมผู้มีความผิดซึ่ง เจ้าหน้าที่ได้ ทำ การจับกุมดังนี้
 ให้ ใช้ อาวุธได้ ที่เดียวโดยมิ ต้อง รอให้ เจ้าหน้าที่ ฝ่ายพล
 เรือน มอบงานตามความในข้อ ๒๑๖ และไม่ต้องประกาศ
 ให้รู้ตัวล่วงหน้าว่าจะใช้ อาวุธ

ข้อ ๒๑๘ เมื่อจำเป็น ต้องใช้ อาวุธ ผู้บังคับบัญชา ฝ่าย
 ทหารอาจสั่งให้ ใช้ อาวุธพันแหง หรืออาวุธยิงตามแต่จะ
 เห็นว่าเหมาะสมกับเหตุการณ์ แต่ให้พึงจำไว้ว่าการใช้ อาวุธ
 ยิง นั้น อาจ กระทำ ให้ บังเกิดอันตรายแก่ ผู้ปราศจากความ

ผิดได้ง่าย เพราะลูกกระสุนเล่นไปได้ไกลมาก ฉะนั้น
ควรใช้ต่อเมื่อจำเป็นแท้เท่านั้น

การรักษาผู้เจ็บ

ข้อ ๒๑๙ เมื่อได้มีผู้ใด ถูกบาด เจ็บ ลงเพราะทหารใช้
อาวุธ การรักษาพยาบาลผู้เจ็บซึ่งมีได้ เป็นทหาร นั้นตก
เป็นธุระของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

ทหารเลิกทำการ

ข้อ ๒๒๐ ทหารเลิกทำการเมื่อผู้บังคับกองทหารเห็นว่า
ความสงบได้ กลับมีแล้ว ผู้บังคับกองทหารบอกให้เจ้า
หน้าที่ฝ่ายพลเรือนทราบแล้วก็นำทหารกลับ

ข. การใช้ กฎอัยการศึก

กฎอัยการศึก นี้ ใช้เมื่อ เวลา มีเหตุ จำเป็น เพื่อจะได้
รักษา ความ เรียบร้อย ปราศจาก ภัยซึ่ง จะมีมาจาก ภายนอก
หรือ ภายใน พระราชอาณาจักร กล่าว คือ จะเป็น โดยมี
สงคราม หรือเกิดจลาจล

เมื่อ เขตต์ ใด ใน พระราชอาณาจักร ได้ ใช้ กฎ อัยการ
ศึก สภาพ แห่ง การ ปกครอง ใน เวลา นี้ ฝ่าย ทหาร มีอำนาจ

เหนือ เจ้าหน้า ที่ ฝ่ายพลเรือนทุกตำแหน่งไม่ว่าในกระทรวง
 ททบวงการใด ๆ ก็กับในการระงับปราบปรามหรือรักษาความ
 สงบเรียบร้อย เจ้าหน้า ที่ ฝ่ายพลเรือนต้องช่วยเหลือเกื้อ
 หนุนราชการทหารทุกสิ่งทุกอย่างตามความต้องการ ของ เจ้า
 หน้า ที่ ฝ่าย ทหาร ให้ดูกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗
 มาตรา ๖

อนึ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับ อำนาจศาล พลเมืองซึ่งได้กระทำ
 ความผิด เป็นคดี อาชญาใน เขตต์ แขวงที่ ใช้ กฎอัยการศึก
 นั้น ไม่ว่าจะ เป็นคดีอาชญาอย่างไรต้องพิจารณาพิพากษา
 ในศาลทหารทั้งสิ้น และให้ เป็นไปตามพระธรรมนูญ
 ศาลทหารทุกประการ แต่ศาลพลเรือนคงมีอำนาจพิจารณา
 พิพากษา ความอาชญา ที่ ตกค้าง อยู่ ก่อนใช้ กฎ อัยการศึก
 และศาลทหารมีอำนาจ ที่จะ พิจารณา พิพากษา ความอาชญา
 ที่ ตกค้างอยู่เมื่อเลิกใช้กฎอัยการ ให้ดูกฎอัยการศึก
 มาตรา ๗

ความเสียหายซึ่งอาจบังเกิดขึ้น แก่บุคคลในเรื่องอำนาจ
 ของเจ้าหน้า ที่ ฝ่ายทหารมาตรา ๘ ถึง ๑๕ บุคคลที่ได้รับการ
 เสียหายจะร้อง ขอ ค่า เสียหาย หรือ ค่าปรับแก่เจ้าหน้า ที่ ฝ่าย
 ทหารไม่ได้ ให้ดูมาตรา ๑๖

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นควรดูข้อความที่เกี่ยวข้องกับกฎอัยการศึกดังต่อไปนี้

(๑) การประกาศใช้กฎอัยการศึกให้ดูมาตรา ๒-๓-๔

(๒) การเลิกใช้กฎอัยการศึกให้ดูมาตรา ๕

(๓) อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารให้ดูมาตรา ๘

การตรวจค้น ให้ดูมาตรา ๙

การเกณฑ์ ให้ดูมาตรา ๑๐

การห้าม ให้ดูมาตรา ๑๑

การยึด ให้ดูมาตรา ๑๒

การเข้าอาศัย ให้ดูมาตรา ๑๓

การทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ ให้ดูมาตรา ๑๔

การจับไล่ ให้ดูมาตรา ๑๕

(๔) ในเวลาปรกติสงบศึกเจ้ากระทรวงซึ่งบังคับบัญชาทหารมีอำนาจตรากฎ เสนาบดี้ขึ้น สำหรับบรรยายข้อความ เพื่อให้มีความสะดวกและเรียบร้อยในเวลาที่จะใช้กฎอัยการศึกได้ตามสมควร ส่วนในเวลาสงครามหรือ จลาจล แม่ทัพใหญ่ หรือแม่ทัพรองมีอำนาจออก ข้อ บังคับ บรรยาย ความ เพื่อเติม ให้การดำเนินไปตาม ความประสงค์ของ กฎอัยการศึกนี้ และเมื่อได้ประกาศกฎ เสนาบดี้ หรือ

ข้อบังคับของแม่ทัพในทางราชการแล้ว ให้ถือว่าเป็นส่วน
หนึ่งของพระราชบัญญัตินี้ให้ดูมาตรา ๑๗

ต่อไปนี้จะได้แยกอธิบายชนิดต่างๆ แห่ง การรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่ง
ได้แยกไว้แล้วแต่ก่อนต้น

ตอนที่ ๑

การป้องกันภัยอันตรายของราษฎร และรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่

- ก. ทัวไปให้ดูพระราชบัญญัติ ลักษณะ ปกครอง ท้องที่
มาตรา ๒๗, ๓๔, ๕๒, ๕๔, และมาตรา ๕๓-๑๐๐
- ข. การป้องกันภัยอันตราย อันเกิดแต่การเล่นมหรสพ
ให้ดูพระราชบัญญัติป้องกันภัยอันตราย อันเกิดแต่การเล่น
มหรสพ พ.ศ. ๒๔๖๔
- ค. การป้องกันภัยอันตราย อันเนื่องแต่วัตถุระเบิดให้
ดูพระราชบัญญัติว่าด้วยกระทำผิดอาชญา เนื่องแต่วัตถุ
ระเบิด พ.ศ. ๒๔๖๕
- ง. การควบคุมอาวุธปืน ให้ดูพระราชบัญญัติอาวุธปืน
และเครื่องกระสุนปืน ร.ศ. ๑๓๑

๕๑๗

ตอนที่ ๒

การสาธารณสุข

ก. การป้องกันโรคร้ายทั่วไป ให้ดูพระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองท้องที่มาตรา ๑๐๕-๑๑๓ นอกจากนี้ดูเป็น
ต้นว่า พระราชบัญญัติป้องกันไข้ทรพิษ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระ
โรคระบาทวี พ.ศ. ๒๔๕๖ พระราชบัญญัติป้องกันสัญญาณ
โรค ร.ศ. ๑๒๗

ข. การควบคุมผู้ทำการแพทย์ ให้ดูพระราชบัญญัติ
การแพทย์ พ.ศ. ๒๔๖๖ และเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๗๒

ค. การควบคุมยาเสพติดให้โทษ ให้ดูพระราช
บัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๔๖๕

ตอนที่ ๓

การควบคุมการทำมาหากิน

ก. ทั่วๆ ไปให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่
พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๑๔-๑๒๓

- ข. การควบคุมการทำมาหากินบางอย่าง ให้ดูเป็นต้นว่า พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขาย อันกระทบถึงความปลอดภัยและสุขภาพแห่งสาธารณชน พ.ศ. ๒๔๗๑ พระราชบัญญัติการควบคุมการขายทอดตลาด และการค้าของเก่า พ.ศ. ๒๔๗๔ นอกจากนี้ให้ดูเป็นต้นว่า พระราชบัญญัติรถลาก ร.ศ. ๑๒๐ พระราชบัญญัติค่าน้ำ ร.ศ. ๑๒๐ พระราชบัญญัติรถจ้าง ร.ศ. ๑๒๔ และยังมีการทำมาหากินซึ่งเกี่ยวแก่พระราชบัญญัติอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น เช่น การค้าอาวุธปืนและกระสุนปืน การแพทย์ ฯลฯ
- อนึ่งอาชีพบางชนิด เกี่ยวแก่การแสดงความเห็นที่รัฐบาลประสงค์ควบคุม ให้ดูพระราชบัญญัติสมุดเอกสาร พ.ศ. ๒๔๗๐ ส่วนอาชีพอื่นเกี่ยวแก่ทางอรรถคดีนั้น ให้ดูพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๕๓
- ค. การควบคุมป่าไม้ ให้ดูพระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. ๒๔๕๖ และให้ดูพระราชบัญญัติรักษาต้นไม้สัก ร.ศ. ๑๑๖
- ง. การควบคุมการทำเหมืองแร่ ให้ดูพระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๑ แก้ไขใน พ.ศ. ๒๔๗๔ และพระราชบัญญัติจำกัดแร่ดิบุก พ.ศ. ๒๔๗๔

จ. การควบคุมทางไปมาต่อถนน ให้ดูพระราชบัญญัติ
รักษาคลอง ร.ศ. ๑๒๑ รดตากร.ศ. ๑๒๐ รถจ้าง ร.ศ. ๑๒๕
รถยนต์ ร.ศ. ๑๒๘ และพ.ศ. ๒๔๗๓ การเดินเรือในน้ำ
น้ำสยาม พ.ศ. ๒๔๕๖ ป้องกันเหตุเรือโตนกัน พ.ศ. ๒๔๕๖
พระราชบัญญัติจัดวางทางรถไฟและทางหลวง พ.ศ. ๒๔๖๔
พระราชบัญญัติทางหลวงที่ได้รับสัมประทาน พ.ศ. ๒๔๗๓
พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. ๒๔๖๕

ตอนที่ ๔

ควบคุมการศึกษา

- ก. ทั่ว ๆ ไป ดูพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่
มาตรา ๑๒๔-๑๒๖
- ข. การสอน ดูพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑
- ค. การเรียน ดูพระราชบัญญัติปถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔

ตอนที่ ๕

การควบคุมศาสนา

- ก. พระพุทธศาสนา ดูพระราชบัญญัติปกครองคณะ
สงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

ข. คริสตศาสนา ดูพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะ
ของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย
ซึ่งได้ประกาศและแก้ไข ตั้งต้นแต่ใน ร.ศ. ๑๒๗ และ
ให้คุสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศ ฝรั่งเศส ประกอบ
ด้วย

ตอนที่ ๒

การควบคุมการสมาคม

ก. สมาคมโดยทั่วไป ดูประมวลแพ่งพาณิชย์ มาตรา
๑๒๗๔-๑๒๘๗ และกฎหมายอาชญามาตรา ๓๔๑-๓๗๐

ข. สหกรณ์ ให้ดูพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

ตอนที่ ๗

การควบคุมการแสดงความคิดเห็น

ก. ในเรื่องสมุดเอกสารหนังสือพิมพ์ ดูพระราชบัญญัติ
ปี พ.ศ. ๒๔๗๐

ข. ภาพยนตร์ ให้ดูพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ.
๒๔๗๓

ตอนที่ ๘

การคุ้มครองศีลธรรม

ก. ดูพระราชบัญญัติว่าด้วย การ ค้าหญิง และ เด็กหญิง

พ.ศ. ๒๔๗๑

ข. พระราชบัญญัติการทำให้แพร่หลาย ซึ่งวัตถุอัน

ตามก พ.ศ. ๒๔๗๑

ตอนที่ ๙

การควบคุมคนต่างด้าว

ก. การเนรเทศ ดูพระราชบัญญัติว่าด้วยการเนรเทศ

ร.ศ. ๑๓๑

ข. การส่ง ผู้ร้ายข้ามแดน ให้ดูพระราชบัญญัติส่งผู้ร้าย
ข้ามแดน พ.ศ. ๒๔๗๒ และสัญญาทางพระราชไมตรี กับ
อังกฤษ ร.ศ. ๑๒๕ กับสหประชาอเมริกา พ.ศ. ๒๔๖๖

ค. ในเรื่องคนเข้าเมือง ให้ดูพระราชบัญญัติคนเข้า
เมือง พ.ศ. ๒๔๗๐

(พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นนี้ ย่อม
รวมถึงการแก้ไขเพิ่มเติม เนื่องแต่พระราชบัญญัตินั้น ๆ
ด้วย)

การรักษาความสงบเรียบร้อย
ในทางอรรถคดี

การรักษาความสงบเรียบร้อยในทางอรรถคดี หรือเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Police judiciaire แปลตามตัวว่า ตำรวจยุติธรรมนั้น เป็นการกระทำเพื่อนำตัวผู้ที่กระทำผิดในทางอาชญาให้ต้องรับโทษตามกฎหมาย ซึ่งต่างกับการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยตรง และที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น การนี้ในประเทศสยามถือว่าเป็นกิจการสำคัญอันหนึ่งของฝ่ายปกครอง

เมื่อมีบุคคลใดกระทำความผิดในทางอาชญาเกิดขึ้น ทางฝ่ายปกครองมีกิจที่จะต้องกระทำดังต่อไปนี้

๑. สืบสวน คือการสืบสวนให้ทราบว่า บุคคลใดเป็นผู้กระทำผิด และมีหลักฐานพยานอย่างไร ขอให้ดูหนังสือว่าด้วยหลักการสืบสวนคดีอาชญาของ พระยามานวราชเสวี

๒. ไล่สวน คือการจดบรรเทาภัยคำของผู้ซึ่งหาว่ากระทำความผิด และมีหลักฐานพยานในคดีนั้น อันเกี่ยว

แก่วิธีพิจารณาความอาชญาในชั้นต้น ผู้ที่มีอำนาจไต่สวน
นี้คือ ฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง ทางฝ่ายตุลาการให้ค
ำอธิบาย วิธีพิจารณาความ อาชญา ซึ่ง เกี่ยว กับ ศาล ซึ่งมี
อำนาจไต่สวน แต่ฝ่ายปกครองนั้นมีกรมการอำเภอ ให้
ดู พระ ราช บัญญัติ ลักษณะ ปก ครอง ท้อง ที่ พ. ศ. ๒๔๕๗
มาตรา ๑๐๑ และตำรวจให้เทียบดูพระราชบัญญัติเพิ่มเติม
วิธีพิจารณาอาชญา ร.ศ. ๑๒๐ และ พ.ศ. ๒๔๗๑ กับประกาศ
เลิกกองอัยการนครบาล พ.ศ. ๒๔๗๒ การไต่สวนของ
ฝ่ายปกครองยังไม่สำเร็จเด็ดขาดทีเดียว ศาลไม่เชื่อตาม
คำไต่สวนนั้นเสมอไป ให้ดูตัวอย่างคดีในกรุงเทพฯ ที่
แม้ฝ่ายปกครองจะไต่สวนแล้ว คดีนั้นก็ต้งนำมาสู่ศาล
ไปร้สภวให้ไต่สวนอีก

๓. การจับกุม คือการใช้อำนาจกระทำให้ผู้ต้องจับเข้า
อยู่ภายใต้ความบังคับของผู้จับโดยอำนาจกฎหมาย บุคคล
ผู้ที่มีอำนาจจับให้ดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณา
ความอาชญา พ.ศ. ๒๔๗๒ และดูในเรื่องระเบียบแห่งการ
ปกครองลักษณะที่ว่าด้วยอำนาจบริหาร หรือธุรการตามที่ได้
กล่าวมาแล้วในตอนต้น

๔. การคุมขัง คือการกักตัวจำเลยไว้ เพื่อที่จะดำเนินตามวิธีพิจารณาความอาชญาต่อไป แต่ฝ่ายปกครองจะยอมให้มีประกันก็ได้ ให้ดูกฎหมายลักษณะปกครอง ท้องที่ มาตรา ๑๐๑ ข้อ ๕ และดูข้อบังคับบัญชาการ พ.ศ. ๒๔๖๕ ข้อ ๘

๕. การตรวจค้น คือการค้นเคหะสถานบ้านเรือนหีบห่อหรือตัวบุคคล เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิด หรือหลักฐานพยานในคดี ให้ดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. ๒๔๗๒

๖. การยึดวัตถุพยาน คือการยึดวัตถุอันเป็นหลักฐานพยานแห่งคดี ให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐๑ ข้อ ๔ และ ๒๘ ข้อ ๓ และดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. ๒๔๗๑ มาตรา ๓

๗. การอายัด คือการมอบหมายตัวคน หรือ สิ่งของไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อจะจัดการฟ้องร้องว่ากล่าวต่อไป ให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐๖ และดูกฎหมายโปลิศข้อ ๕๓ และลักษณะตระลาการ มาตรา ๒๕

๘. การตราสิน คือการแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อทำบรรทัด เป็นหลักฐาน ตาม คำขอ ร้อง ของ เจ้าทรัพย์ ในเมื่อเกิดเหตุเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เช่น ถูกโจรภัย เป็นต้น ให้คู่ลักษณะ ปก ครอง ท้อง ที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐๔

๙. ชั้นสุตร์ทรัพย์ คือเจ้าหน้าที่จดบันทึกส่วนของทรัพย์ ที่ได้เสียหาย แต่ซากของทรัพย์ยังเหลืออยู่

๑๐. ชั้นสุตร์บาดแผลและชั้นสุตร์พลิกศพ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐๓ มีความว่า เมื่อมีเหตุผู้คน ถูก กระทำร้าย ตาย ลงใน ห้องที่ อำเภอดีกดีดี ฟกซ้ำหรือมีบาดแผลสาหัสเจ็บป่วยก็ดี ผู้ที่ถูกทำร้ายฟกซ้ำหรือมีบาดแผลมาขอให้ชั้นสุตร์ก็ดี เป็นหน้าที่ของ กรมการ อำเภอนั้นจะ ตรวจ ชั้นสุตร์ หรือ พลิกศพ ตามพระราชบัญญัติ และจดคำให้การพร้อมด้วยพะยาน และทำหนังสือเพื่อพิสูจน์ไว้ เป็นหลักฐาน

การชั้นสุตร์ศพนั้น อาจจะเป็นได้ทั้งในกรณีที่มีการฆาตกรรม และในกรณีที่ไม่มีการฆาตกรรม เช่น การชั้นสุตร์พลิกศพที่ตายด้วยภยันตรายอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่การฆาต

กรรม ซึ่งรัฐบาลได้ปฏิบัติในการชันสูตร เช่นในเรื่อง
ไฟไหม้ตายเป็นตน

แต่ในเรื่องฆาตกรรมนั้น ให้ดูพระราชบัญญัติชันสูตร
พลิกศพ พ.ศ. ๒๔๕๗ ซึ่งได้แบ่ง ฆาตกรรม ไว้เป็น ๒
ชนิด คือ :-

๑. ฆาตกรรมอัน เป็น วิสามัญ คือ ผู้ตาย ๆ ด้วยเจ้า
พนักงานฆ่าตายในเวลาทำการตามหน้าที่

๒. ฆาตกรรมอันเป็นสามัญ เมื่อผู้ตาย ๆ ด้วยผู้อื่นซึ่ง
มิใช่เป็นข้าราชการหรือเจ้าพนักงาน หรือแม้จะตายโดย
เจ้าพนักงาน กระทำให้ตาย แต่ไม่เกี่ยวแก่กระทำตาม
หน้าที่ ก็ถือว่าเป็นการฆาตกรรมอย่างสามัญ

อนึ่งฆาตกรรมตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา ๓ มีความ
ว่า การตายจะเป็นด้วยฆ่าตนเองก็ดี หรือผู้อื่นฆ่าให้ตาย
ก็ดี กิริยาอย่างนี้เรียกว่าฆาตกรรม

๑๑. การเนรเทศและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ให้ดูใน
บทที่ ๑ ตอนที่ ๕ ว่าด้วยการควบคุมคนต่างด้าวข้างต้น

ส่วนที่ ๒

การป้องกันอาณาจักร

บทที่ ๑ กำลั๓๓แห่งการป้องกันอาณาจักร

ตอน ๑ กำลั๓๓ฝ่ายทหารบก

ตอน ๒ กำลั๓๓ฝ่ายทหารเรือ

ตอน ๓ กำลั๓๓อากาศยาน

บทที่ ๒ การเกณฑ์พลเมืองเพื่อป้องกันอาณาจักร

ตอน ๑ การเกณฑ์ทหารให้๓๓ดุพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๔๖๐

ตอน ๒ การเกณฑ์พลเมืองอดุหนุ๓๓ราชการทหาร ให้๓๓ดุพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๔๖๔

ส่วนที่ ๓

การจัดการรักษารัฐสมบัติ

รัฐสมบัติได้แยกออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ:-

- ๑. สาธารณสมบัติ (Domaine public)
- ๒ สมบัติซึ่งรัฐได้มีเหมือนดั่งกับเอกชน (Domaine privé)

แต่ควรทราบ ถึงฐานะแห่งสมบัติของพระคลังข้างที่

บทที่ ๑

สาธารณสมบัติ

ให้ดูประมวลแพ่งพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๐๖ และ ๑๓๐๕

ตอนที่ ๑ ที่ดินรกร้างเปล่า

ประมวลแพ่งพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ อนุมาตรา ๑
ลักษณะเปิดเสร็จบทที่ ๔๒ พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน
ร.ศ. ๑๒๗ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ ๒ ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

เป็นต้นว่าที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ ดู

ประมวลแพ่งพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ อนุมาตรา ๒ และ
ให้คำอธิบายในส่วนที่ ๑ ตอน ๓ ว่าด้วยการควบคุม
ทางไปมาต่อกัน

ตอน ๓ ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์
ของแผ่นดินโดยเฉพะ

เป็นต้นว่า บัอมและโรงทหาร สำหรับราชการ บ้านเมือง
เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์ คุมประมวล แพ่งพาณิชย์ มาตรา
๑๓๐๔ อนุมาตรา ๓

การจัดการ รักษา นั้น ต้อง ดูระเบียบ การ ของ ทบวง การ
ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๒

สมบัติซึ่งรัฐได้มีเหมือนตั้งเอกชน

รัฐอาจมีอำนาจเหมือนตั้งเอกชน เช่น มีกรรมสิทธิ์ที่
ดิน ซึ่งบุคคลได้โอนมาให้เกี่ยวข้องกับหนี้สินอันมีต่อรัฐ
เป็นต้น สมบัติประเภทนี้เข้าอยู่ใน ลักษณะเดียวกับ
ทรัพย์สินของเอกชน เว้น แต่ จะยึดไม่ได้ให้ดูประมวล
แพ่งพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๗

๕๓๐

๒๒
บทที่ ๓

สมบัติของพระคลังข้างที่

ให้ คุนัยแห่งสมบัติของพระคลังข้างที่ ตามพระราช
หัตถ์ เลขาดัง เสนาบดี กระทรวง นครบาล ลงวันที่ ๑๕
เมษายน ร.ศ. ๑๓๑ ดังได้อ้างมาแล้วในตอนต้นแห่งคำ
อธิบายซึ่งว่าด้วย ความเสมอภาค

หมวดที่ ๒

การงานซึ่งฝ่ายปกครองกระทำ เพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะ
และความเป็นอยู่ ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การงานประเภทนี้ถ้าจะเรียกตามศัพท์ภาษาฝรั่งเศสของ
ศาสตราจารย์โอดา แห่งมหาวิทยาลัยเกียโตคือ Service
de soin ปัญหาข้อแรก ก็คือ อย่างไรเรียกว่า สุขสมบูรณ์
ของราษฎร ซึ่งยังไม่มี รัฐใด ปฏิเสธว่า การที่ปกครองไม่
ประสงค์ให้ราษฎรได้รับความสุข สมบูรณ์ แต่เป็นการตรง
กันข้าม ซึ่งต่าง รัฐ ก็ ประสงค์ที่จะให้ราษฎรของตนได้
รับความสุขสมบูรณ์

ข้อความพิสดาร อันเกี่ยว แก่ความสุขสมบูรณ์นั้น มี
อยู่มาก แต่สิ่งสำคัญเหล่านี้คงจะไม่มีใครปฏิเสธ คือ การ
มี อาหารรับประทาน ด้วยความพอใจมี เครื่องนุ่งห่ม มีสถาน
ที่อยู่อันเหมาะสม แก่ ความสุข และ ความพอใจ ของ บุคคลมี
ความ สดวกใน การเคลื่อน ที่ หรือ หมุนเวียน จาก แห่งหนึ่ง
การ พัก ผ่อน และ หากความเพลิดเพลัน ร่างกายได้ รับ ความ
เหน็ดเหนื่อย เพราะได้ ทำงาน แม้จะ เป็นเด็กเฒ่าชรา
เจ็บป่วยก็ได้รับความสุขสมบูรณ์ นี้

วิธีที่ฝ่ายปกครองได้กระทำ อาจแตกต่างกันตามรัฐ และตามลัทธิต่างๆ กล่าวคือ บางรัฐฝ่ายปกครองได้กระทำ เพียงแต่การควบคุม และส่งเสริมให้เอกชน กระทำ หรือให้ เอกชนรวมกันเป็นสหกรณ์กระทำขึ้น และในทางรัฐได้ ลงมือทำเสียเองแทนเอกชน

การที่รัฐได้ลงมือทำเสียเองนั้นอาจเป็น ด้วยลงทุน และ หาร้างบุคคลด้วยความสมัคร หรือ ทำสัญญาจ้างธรรมดา และสำหรับใน ประเทศ สยาม ฝ่าย ปกครอง อาจ จะ ใช้ วิธี เกณฑ์ จ้าง คือการเกณฑ์ ให้ราษฎรทำการงาน แต่ได้ให้ ค่า จ้าง ซึ่งไม่ใช่ เป็น สัญญา จ้างธรรมดาให้ดู พระราช บัญญัติ ลักษณะเกณฑ์ จ้าง ร.ศ. ๑๑๘

ชนิด แห่ง การงาน ซึ่ง ฝ่าย ปกครอง จะ ต้อง กระทำใน เรื่องนี้ อาจที่จะแบ่ง ออกเป็นสาขาใหญ่ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ:-

- ๑ ในทางเศรษฐกิจ
- ๒ ในทางสมาคมกิจ

ส่วนที่ ๑

ในทางเศรษฐกิจ

บทที่ ๑ ประดิษฐกรรม

(Production des richesses)

การประดิษฐกรรม อาจมีมากหลายอย่าง การที่จะศึกษาในทางกฎหมายปกครองจะตัดกล่าวข้อความ เฉพาะในเรื่องอุตสาหกรรม ส่วนสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นองค์แห่งประดิษฐกรรม เช่น แรงงาน สภาพธรรมดา และเงินทุน ย่อมเกี่ยวแก่ในทางเศรษฐกิจโดยตรง จะยกไว้ไม่กล่าว

อุตสาหกรรม อาจแยกออกได้เป็น ๓ ชนิด คือ—

๑ กสิกรรม (Industrie extractive) คือ— หมาย ความรวมถึงการกระทำอันเกี่ยวแก่การนำเอาสิ่ง ซึ่งเกิดจากสภาพธรรมตามาเป็นสินค้า หรือเป็นเศรษฐกิจทรัพย์ เช่น การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เหมืองแร่ ป่าไม้ การหาปลา เป็นต้น เฉพาะในเรื่องนี้ ทางฝ่ายปกครองได้กระทำแต่เพียงเป็นการ ส่งเสริม และ การควบคุม ดัง เช่นการ เหมืองแร่ ป่าไม้ แต่ฝ่ายปกครองยังมีได้ลงมือกระทำการ เหล่านี้ เหมือนดังเอกชน ที่มีอยู่บ้างก็เพียงแต่ สถานที่ ทดลอง

ซึ่งมิได้มุ่ง จะทำประโยชน์ เพิ่มพูน รายได้ ของ ประเทศใน
ทางนั้นโดยตรง

๒. การหัตถกรรม (Industrie manufacturière)
คือ หมาย ความ ถึง การ กระทำ โดย เปลี่ยน แปลง สินค้าดิบ
หรือสิ่งที่เกิดจาก สภาพธรรมชาติให้เปลี่ยน รูปไปเป็น สินค้า
อื่นกิจการเหล่านี้ใน ประเทศ สยาม รัฐบาล ได้ตั้งมือกระทำ
เองก็มีอยู่บ้าง เช่น โรงงานของทหาร โรงงานของกระ
ทรวง พระคลัง เช่น ฝิ่น เหล้า เหล้าเหล่านี้เป็นต้น

๓ ส่วนอุตสาหกรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ พาณิชยกรรม
นั้น จะกล่าวใน บทที่ ๒ ซึ่งว่าด้วย ปรวิัตกรรม

บทที่ ๒ ปรวิัตกรรม

(Circulation des richesses)

ปรวิัตกรรมย่อหมายถึงการเคลื่อนที่ หรือ หมุนเวียน
แห่ง เศรษฐ ทรัพย์ คือ ย่อม รวม ทั้ง คมนาคม และ พาณิชย
กรรม

การคมนาคมในส่วนที่รัฐบาลได้ควบคุมเพื่อรักษาความ
สงบเรียบร้อยได้กล่าวมาแล้วในหมวดที่ ๑ แต่ในเรื่องที่
ฝ่ายปกครองได้กระทำ เสมือนตั้งเอกชนที่มีเป็นต้นว่า การ
รถไฟ ไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ เป็นต้น

ส่วนการพาณิชย์กรรม ซึ่ง ฝ่ายปกครองได้กระทำเองยังไม่มี มีแต่การกระทำเพื่อส่งเสริม เช่นสภาเผยแพร่พาณิชย์และมี การตั้งข้าหลวงใหญ่ แต่สถานแลกเปลี่ยน (Bourse) หรือตลาดค้ายังไม่มี ในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์เดิรก้าวหน้า ให้ดูมาตรา ๘๔๓ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา ๘๔๓ ตัวแทนค้าต่างคนใดได้รับคำสั่งให้ขายหรือซื้อทรัพย์สิน อัน มี รายการ ขาน ราคา ของ สถานแลกเปลี่ยน ท่านว่าตัวแทนคนนั้นจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายเองก็ได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามไว้ชัดแจ้งโดยสัญญา ในกรณีเช่นนั้น ราคาอันจะพึงใช้เงินแก่กันก็พึงกำหนดตามรายการ ขานราคาทรัพย์สินนั้นณสถานแลกเปลี่ยนในเวลาเมื่อตัวแทนค้าท่านให้ คำบอกกล่าว ว่าตนจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขาย

เมื่อตัวการรับคำบอกกล่าวเช่นนั้น ถ้าไม่บอกบดเสียดในทันที ท่านให้ถือว่า ตัว การ เป็น อันได้สนองรับ การ นั้นแล้ว ”

ส่วน การ เกรตคิดได้เริ่มมี สหกรณ์ เพื่อ ออกทุน ขวามง ให้ได้กู้เงิน แต่ ก็ยังไม่แพร่หลาย

บทที่ ๓ วิกาศกรรม

(Répartition des richesses)

วิกาศกรรม ย่อมหมายถึง การแบ่ง เศรษฐทรัพย์ อาจจะเป็น ปัญหา ใน เรื่อง เงิน เดือนหรือค่าจ้างระหว่าง นายจ้างกับ ลูกจ้าง แต่ การนัดหยุดงานจะ ต้องพิจารณาตามนัยแห่ง กฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา ๑๐๔ ที่แก้ไขใหม่

ส่วนการแบ่งที่ดินได้ เคยมีตัวอย่าง ดังเช่น พระราชกฤษฎีกา กำหนด การแบ่งที่ดินในอำเภอบางบ่อ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และบางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา ให้แก่ราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้น

บทที่ ๔ โภคกรรม

(Consommation des richesses)

โภคกรรม หมายความว่า การใช้ เศรษฐทรัพย์ จะเป็นโดยอุปโภค หรือบริโภคนั้นก็ตาม เวลานี้ยัง ไม่มีสหกรณ์ในการใช้ แต่ เอกชนจะ ดึงขึ้น ก็ได้ตาม พระราชบัญญัติสหกรณ์ส่วนการควบคุมหรือกำหนดการใช้ เศรษฐทรัพย์ยังไม่มี

ส่วนที่ ๒

ในทางสมาคมกิจ

ความจริงสมาคมกิจ อาจเป็นส่วนหนึ่งแห่ง เศรษฐกิจ
แต่ปัญหาบางอย่างที่เกี่ยวกับมนุษย์ กับสมาคม
มากล่าวในที่นี้ แทนที่จะกล่าวในทางเศรษฐกิจ

บทที่ ๑ การสาธารณสุข

ฝ่ายปกครองของประเทศสยาม ได้ตั้งหน้าตั้ง
ตั้งที่ได้มีกรมสาธารณสุข ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาด

บทที่ ๒

การช่วยเหลือคนอนาถา

และไร้ความสามารถ

ในเรื่องนี้ ก็มี อยู่บ้างดังเช่น มีโรงพยาบาลสำหรับ
โรคภัยไข้เจ็บ แต่การช่วยเหลือ อย่างอื่น ๆ ดัง เช่น
สถานที่อยู่โดยราคาย่อมเขาวัวให้ แก่คนงาน หรือคน
ยังไม่มี พวกเหล่านี้บางที่อาศัยศาลาวัด

บทที่ ๓ การพยากรณ์

(Prévoyance sociale)

เวลานี้มีพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ สำหรับข้าราชการ
การพลเรือน และทหาร แต่สำหรับคนงานประเภทอื่นๆ
ไม่มี และทางฝ่ายปกครองได้จัดตั้งคลังออมสิน

บทที่ ๔ การศึกษา

การศึกษาได้มีโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียน ของ รัฐบาล
หรืออยู่ในความคุ้มครอง ของ รัฐบาล ให้ดูที่ได้กล่าวมา
แล้วในหมวด ๑

ภาค ๓

การคลังของประเทศ

หมวด ๑

งบประมาณ

ส่วนที่ ๑ • ข้อความทั่วไป

งบประมาณ คือการกำหนดประมาณรายได้ประเทศในกิจการซึ่งจะกระทำใน ภายหน้า แต่ราชทอนพระบรมราชานุญาตแล้ว โดยได้ทรงพระราชบัญญัติ งบประมาณจึงเป็นบทกฎหมาย ซึ่งมีกำหนดเวลาไว้ เช่นในประเทศสยามชั้วพระราชบัญญัติการงบประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๖

สิ่งที่ปรากฏในงบประมาณก็คือรายได้อย่างรายจ่ายอีกอย่างหนึ่ง ให้ดูในหมวดที่ ๒ และที่

ส่วนที่ ๒

การเตรียมทำงบประมาณ

๑. เจ้ากระทรวงเป็นผู้เตรียม ให้คูมาตรา ๒-๔ และ
ตั้งขึ้นภายในกำหนด ให้ดูข้อบังคับเสนาบดีกระทรวง
พระคลัง ฯ ข้อ ๑

ถ้ายื่นไม่ทัน กระทรวงพระคลัง ฯ จะไม่รับพิจารณาและ
ตั้งจำนวนเงินให้ใหม่ก็ได้ ให้คูมาตรา ๓

๒. เมื่อเตรียมตั้งว่าเสร็จแล้ว เสนาบดีกระทรวงพระ
คลัง ฯ ทำรายงานทูลเกล้า ฯ ถวาย เพื่อได้พระราชทานพระ
ราชดำริในที่ประชุมเสนาบดี เมื่อได้รับพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตแล้ว ให้ย่อรายการในงบประมาณ
อันได้รวบรวมแล้วตราเป็นพระราชบัญญัติ ประกาศในหนังสือ
ราชกิจจานุเบกษา ให้คูมาตรา ๔

เสร็จแล้วเสนาบดีกระทรวงพระคลัง ฯ ส่งสำเนางบประมาณ
ไปยังกระทรวงต่าง ๆ ให้ปฏิบัติกรับจ่ายตามงบประมาณ
นั้น เว้นแต่ในเรื่องการโอนเงินรายจ่ายจากประเภท
หนึ่ง ไปตั้งจ่ายในประเภทอื่นซึ่งอาจทำได้ตามข้อบังคับ

ของเสนาบดีกระทรวงพระคลัง ฯ และถ้าเงินไม่
จะมีการตั้งงบประมาณเพิ่มเติม ซึ่งจะต้องทำตาม
ราชบัญญัติ เรียกว่าพระราชบัญญัติงบประมาณ
ให้ดูมาตรา ๖-๘

หมวดที่ ๒ รายได้

รายได้ของประเทศนั้นอาจเป็นรายได้ตามวิธีป
หนึ่ง และตามวิธีพิเศษอีกอย่างหนึ่ง

ส่วนที่ ๑

รายได้ตามวิธีปกติ

บทที่ ๑ ภาษีอากร

คือจำนวนเงินซึ่งพลเมืองในประเทศหนึ่ง จะต้องชำระ
ให้แก่รัฐ เพื่อค่าใช้จ่ายของรัฐ

ภาษีอากรมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ:—

๑. เป็นหนี้ตามกฎหมายที่บุคคลต้องชำระ
๒. เป็นการกระทำซึ่งพลเมือง ช่วยกัน ออก ค่าใช้จ่าย
ของรัฐ

ท่านอาดัมสมิทกล่าวว่า ภาษีอากรที่ดีและเหมาะสม
นั้น จะต้องตั้งขึ้นโดยถือหลักดังนี้:—

๑. ต้องเฉลี่ยตามส่วนแห่งความสามารถของบุคคล
๒. ต้องมีวิธีกำหนดอัตราแน่นอน
๓. ต้อง ไม่ ทำ ความ รำ คาญ ให้แก่ผู้ชำระ ภาษี อากร
มากนัก
๔. การเก็บภาษีอากร ต้องใช้จ่ายโดยประหยัดให้มากที่สุด

๕๕๓

บทที่ ๕๑

ผลแห่งอุตสาหกรรมแร่ทรัพย์สินของรัฐ

รัฐอาจประกอบอุตสาหกรรมเสียเอง หรืออาจเป็นเจ้าของทรัพย์สิน รัฐอาจได้ผลจากการนั้น เช่น รายได้จาก การรถไฟ ไปรษณีย์ โทรเลข ค่าเช่า ค่าจำหน่ายทรัพย์สิน สมบัติของรัฐ เป็นต้น

ส่วนที่ ๒๒

รายได้ตามวิธีพิเศษ

เมื่อรายได้ตามวิธีปกติไม่เพียงพอ รัฐอาจหาวิธีพิเศษ มาช่วยเพิ่มพูนรายได้ วิธีพิเศษนี้มีอาทิ:—

๑. เรี่ยราย
๒. ออกสลากกินแบ่ง
๓. กู้เงิน
- ฯ ล ฯ

ต่อไปนี้จะได้กล่าวเฉพาะการกู้เงิน

บทที่ ๑

ชนิดต่างๆ แห่งการกู้เงิน

การกู้เงินของรัฐอาจเป็นโดยทางตรงและทางอ้อม

ตอนที่ ๑ การกู้เงินโดยทางตรง

คือรัฐบาลได้ออกใบกู้แก่เอกชน หรือกู้ตรงต่อรัฐบาล ต่างประเทศ การกู้โดยตรงนี้อาจเป็น

๑. การกู้ตามธรรมดา คือรัฐบาลออกใบกู้ให้ดอกเบี้ย

ตามสมควร โดยไม่บังคับหรือเรียกร้องให้พลเมืองให้กู้เงิน โดยเห็นแก่ชาติ

๒. การกู้โดยความรักชาติ คือรัฐบาลเรียกร้องให้พลเมืองให้กู้เงินโดยเห็นแก่ชาติ แต่ประโยชน์ที่ผู้ให้กู้จะพึงได้รับนั้นน้อยกว่าการกู้ธรรมดา การกู้ชนิดนี้รัฐบาลไม่ใคร่ได้รับผลเต็มที่ เพราะเหตุการกู้เงินย่อมเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องแก่แสวงหาประโยชน์มากกว่าในทางรักชาติ

๓. การกู้โดยบังคับ คือรัฐบาลได้กำหนดให้พลเมืองจำต้อง ออกเงิน ให้รัฐบาล ตาม ส่วน ที่พล เมือง จะให้ ได้ วิธีนี้แม้ประเทศจะได้ผลดี ก็เป็นการทำให้ราษฎรเดือดร้อน เพราะคล้ายกับเป็นการเพิ่มภาษีอากร

ตอนที่ ๒ การกู้เงินทางอ้อม

ถ้าหากรัฐบาลมีอากู้เงิน โดยทางตรงได้ จะเพราะเหตุใดก็ตาม ยังมีวิธีที่รัฐบาลอาจดำเนินทางอ้อมเพื่อหารายได้มาใช้จ่าย การกู้เงินทางอ้อมนี้มีมากหลาย เกี่ยวด้วยนโยบายแห่งการเงิน วิธีที่กระทำที่สุดแต่แต่อำนาจแห่งการออกธนบัตรในประเทศ เช่น

๑. ประเทศที่รัฐบาลเป็นผู้ที่ออกธนบัตรเอง รัฐบาลก็ออกธนบัตรให้มากขึ้น

๒. ประเทศที่รัฐบาลมอบอำนาจแก่การ ออกธนบัตรให้ธนาคารใดธนาคารหนึ่ง ตามธรรมดาก็มีข้อตกลงกันไว้ว่า รัฐบาลมีสิทธิบังคับให้ธนาคารนั้นออกเงินให้รัฐบาลกู้และให้กู้ไปเท่าใด รัฐบาลก็ยอมให้ธนาคารออกธนบัตรเพิ่มขึ้น จนถึงเท่ากับค่าที่รัฐบาลกู้มาจากธนาคาร

บทที่ ๒

วิธีที่รัฐบาล กระทำเพื่อ ระงับหนี้

และเพอลดหนี้

๑. โดยชำระหนี้ตามข้อสัญญา ซึ่งอาจเป็นชำระคราวเดียวทั้งหมด เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ หรือผ่อนใช้ เป็นงวดๆ ดังเช่นวิธีที่รัฐบาลสยามปฏิบัติมาแล้ว

๒. โดยปฏิเสธไม่รับรู้หนี้สิน ซึ่ง รัฐบาล ก่อนได้ทำไว้ เช่น สหเรpublic โซเซียลลิสต์โซเวียต ปฏิเสธ ไม่รับ รู้หนี้สินซึ่งรัฐบาลครั้งพระเจ้าซาร์ได้ทำไว้

๓. โดยไม่สามารถชำระหนี้ เพราะมีหนี้สินล้นพ้นตัว ตกอยู่ในฐานะเสมือนบุคคลล้มละลาย แต่มิได้ปฏิเสธไม่รับรู้หนี้สิน เช่นรัฐมีสตีซิมิซิแกน ในสหภาพรัฐอเมริกาได้กระทำในกลางศตวรรษที่ ๑๕

๔. โดยตกลงลดหนี้ กับเจ้าหนี้ เช่น ข้อตกลงระหว่างประเทศไอยคุปต์ กับเจ้าหนี้ ใน ค.ศ. ๑๘๗๖

๕. โดยแปลงใบกู้เดิมออกใบกู้ใหม่ให้แทนซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยลดน้อยลงกว่าเดิม เช่นในประเทศสเปนญกระทำใน ค.ศ. ๑๘๘๒

๖. โดยชำระดอกเบี้ยที่ค้างด้วยใบกู้ใหม่ เช่นประเทศตุรกีกระทำใน ค.ศ. ๑๘๗๕

๗. โดยชำระหนี้ด้วยเงินตราที่มีค่าลดน้อยกว่าในขณะ ที่ กู้ เช่นใน ขณะที่ กู้หน่วยแห่งเงินตรา ๑ เหรียญ มีค่าเท่ากับ เนื้อทองบริสุทธิ์ ๒ กรัม แต่ถึงคราว ที่จะชำระหนี้รัฐ ทำให้ ๑ เหรียญนั้น มีค่าลดลงมาเพียง ๑ กรัม เช่นมีการออกธนบัตรให้มากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น วิธีนี้ในภายหลังสงครามได้มีหลายประเทศได้กระทำ

๘. โดย เก็บภาษีในดอกเบี้ยเงินกู้ เช่นดอกเบี้ยร้อยละ

ละ ๗ และเก็บภาษีจากดอกเบี้ยวนั้นเสีย ๑ เปอร์เซ็นต์หักกันแล้ว ดอกเบี้ยคงเหลือ ๖ เปอร์เซ็นต์ ดังนี้เป็นต้น

หมวด ๓ รายจ่าย

งบประมาณรายจ่าย กระทรวงและกรมที่ปวง งบประมาณหนึ่งๆ แยกเป็น ประเภทใหญ่ ๒ ประเภท คือ.—

๑. เงินเดือน

๒. ค่าใช้สอย

ส่วนรายจ่ายเงินซึ่งไม่ประจำเรียกว่า ประเภท การจร

ส่วนที่ ๑

งบประมาณเงินเดือน

การตั้งงบประมาณสำหรับ ตำแหน่งใหม่ หรือ ขึ้นเงินเดือนสำหรับตำแหน่งเก่า (นอกจากขึ้นรายปีตามอัตรา) จะตั้งไม่ได้ เว้นแต่ จะได้อำนาจก่อนแล้ว แต่การขึ้นเงินเดือนบางราย ซึ่งได้รับอนุญาตไม่ทันทีเจ้ากระทรวงจะได้ตั้งให้แล้ว แต่ได้แจ้งให้กระทรวงพระคลังฯ ทราบก่อนวันที่ ๓๑ มกราคม สกก่อนนั้น กระทรวงพระคลังฯ จะตั้งเพิ่มงบประมาณให้

ส่วนที่ ๒

งบประมาณค่าใช้จ่าย

งบประมาณค่าใช้จ่ายให้ตั้งเงินตามที่จะจ่ายจริงใน
ศกนั้น ถ้าเงินที่ตั้งนั้นมีจำนวน ผิดไป จาก จำนวนเงินที่อนุ
ญาตปีก่อนมาก ก็ให้เจ้าของ กระทรวงยื่นคำอธิบายให้
แจ่มแจ้ง

การโอนเงินค่าใช้จ่ายจากประเภทหนึ่ง ไปตั้งจ่าย
ในประเภทอื่น ในงบประมาณเดียวกันนั้น เจ้ากระทรวง
อนุญาตให้โอนได้ แต่ต้องแจ้งความให้ กรมตรวจ และ
กรมสารบัญชีทราบทุกราย

การโอนเงินจากประเภทใหญ่ ไปตั้งจ่ายในประเภทใหญ่
อีกประเภทหนึ่งนั้น ถ้าโอนอยู่ในงบประมาณเดียวกัน
แล้วกระทรวงพระคลังฯ เป็นผู้อนุญาตได้ ให้เจ้ากระทรวง
ผู้จะขอโอนยื่นบัญชีโอนมายัง กระทรวงพระคลังฯ ตาม
ซึ่ง กำหนดไว้ในข้อบังคับ ห้ามมิให้ โอนไปตั้งจ่ายในเงิน
เดือน ซึ่งยังไม่ได้ อนุญาตอัตรา

ส่วนที่ ๓

งบประมาณการจร

งบประมาณการจร นั้นให้ตั้งเงินจำแนกรายการ เป็นรายๆ มีคำชี้แจงรูปการณื และจำนวนเงินที่ประมาณว่า จะต้องจ่ายทั้งสิ้นจน การสำเร็จ กับทั้งจำนวนเงินที่จะขอจ่ายในปีของงบประมาณนั้นด้วย ให้ดูข้อบังคับเสนาบดี กระทรวงพระคลัง ฯ ออกตามพระราชบัญญัติ วิธีการงบประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๖

ภาค ๔

(ให้ดูนิติสาส์น เล่ม ๕)

จบคำอธิบายกฎหมายปกครอง ซึ่งได้แสดงณโรงเรียนกฎหมายใน พ.ศ. ๒๔๗๔

ในปีหน้าถ้ามีโอกาสจะได้อธิบายเพิ่มเติมในบางตอนที่กล่าวไว้โดยย่อ เพราะไม่มีเวลาพอที่จะอธิบายพิสดารในปีนี้

หลวงประดิษฐมนูธรรม